

דף למנחה

ספר מלכים ב פרק כ"ב עד ספר ישעיהו פרק א'

תוכן הפרקים שנלמדו השבוע

- פרק כ"ב** - בדק יאשיהו ומציאת ספר התורה
- פרק כ"ג** - טיהור העבודה הזרה ומות יאשיהו
- פרק כ"ד** - גלות יהויקים ויהויכין בבלה
- פרק כ"ה** - החורבן בימי צדקיהו
- ישעיהו א'** - חזון ישעיהו על הרס ביהודה

השבוע אנו מסיימים את הלימוד של ספר מלכים, ומתחילים את ספר ישעיהו. פרקיו האחרונים של ספר מלכים מתארים את ניסיונותיו של יאשיהו לערוך מהפכה רוחנית, אשר לא החזיקה מעמד, ואת ההידרדרות המהירה לאחר מותו, עד לחורבן המקדש וירושלים.

לימוד מעמיק

חורבן ממלכת יהודה

ספר מלכים מסתיים עם חורבנה הסופי של ממלכת יהודה, חורבן המקדש והיציאה לגלות. יחד עם זאת, ספר מלכים דואג לסיים בפסוקים אחרונים של אופטימיות ומתאר את עלייתו של יהויכין בבבל לשבת על שולחן המלך, אך זוהי נחמה מעטה בלבד.

התקופה שבין נפילתה של שומרון לחורבן ממלכת יהודה, כמאה וארבעים שנים, מתוארת בפסוקי ספר מלכים באופן מזורז ומתומצת, ומתמקדת בעיקר במצבו הכללי של העם בתקופתו של כל מלך. רוב המידע על המתרחש לפני החורבן מגיע אלינו דרך הנביאים האחרונים שניבאו בשנים אלו, ובראשם ירמיהו ויחזקאל. בשיעור נפרוש את תקציר התקופה על פי ספר מלכים, מימי אחז עד צדקיהו, בדגש על ההתייחסות לחורבן. לאחר מכן ננסה לזהות את הסיבות המרכזיות לחורבן, ולהבין האם ואיך היה ניתן למנוע אותו.

תרשים מלכי יהודה האחרונים: (מתוך **התרשים "מהחורבן אל הבניין"** מאת הרב ד"ר שוקי רייס)

חלק א' - סיכום האירועים טרום החורבן

כבר בימיו של אחז בן יותם (אביו של חזקיהו), טרם חורבנה של ממלכת ישראל, ניכרת תחילתה של הידרדרות משמעותית במצבו הרוחני של העם בממלכת יהודה. מעבר לבמות, עליהן מבקר הנביא את בית דוד משלמה ועד חזקיהו, מביא אחז מאשור מזבח חדש בתבנית של מזבח דמשק, ומחליף בו את מזבח ה'. בימי חזקיהו בנו

מתואר שהיה עליו לכרות אשרה שנעבדה לפני המזבח הזה, ומכאן אנו מבינים שהמזבח שימש לעבודה זרה, כפי שמפרש מלבי"ם:

מלבי"ם למלכים ב ט"ז, י:

מבואר שקטר לאלהי דמשק המכים בו, ובזה בחר גם כן בתבנית המזבח שבדמשק להעמידו לצורך עבודת אלהי דמשק לשתף שם שמים ודבר אחר.

אם עד עתה חטאיהם של מלכי בית יהודה התמקדו בעבודה בבמות, (המהווה בפגיעה בבית ה' כמקום עבודת ה' הבלעדי), בא אחז ומוסיף חטא על פשע - לא רק שאין זה מקום בלעדי, אלא שאין עובדים בו בבלעדיות לה', אלא עבודת השם בשיתוף עם עבודה זרה. מלכותו של אחז פותחת תקופה בה מלכי יהודה עושים הרע בעיני ה' ומכניסים עבודה זרה למקדש, ומנשה ואמון בראשם. בתקופה זו, עד חורבן הבית, רק שני מלכים מנסים להסיט את העם בחזרה למסלול הנכון - חזקיהו ויאשיהו.

מהפכתו של חזקיהו הייתה הראשונה מאז בניית בית המקדש שטיפלה בהסרת הבמות מן הארץ. חשוב להבין כי במות אלו היו פעילות עוד מימי שמואל הנביא - אז עוד היו מותרות - והמשיכו לפעול למרות ביקורת הנביאים למשך כל תקופת המקדש ועד עתה. הסרתן של הבמות על ידי חזקיהו היא מעשה תקדימי שנוגע במושא הביקורת הנבואית המשמעותי ביותר בממלכת יהודה עד כה. לשם ההשוואה יש לתאר כיצד היה נראה מלך ישראלי שהיה מסיר את עגלי ירבעם משימושם. זהו צעד משמעותי במישור התיקון הרוחני, והיינו מצפים לראות בתמורה מאפיינים של שגשוג וישועה. אך במקום זאת ממלכת יהודה נמצאת תחת מתקפה וכל ערי יהודה הוצורות נלכדות בידי מלך אשור. אמנם, ירושלים אכן נצלת בסופו של דבר, אך רק לאחר תפילה ותחנונים של חזקיהו. יתר על כן, חזקיהו נדרש להתפלל על חייו ממיטת חליו, ואף לאחר הישועה, במחי טעות של פתיחות מוגזמת בפני שליחי בבל, מתנבא ישעיהו על חזקיהו את נבואת הגלות הראשונה: ויאמר ישעיהו אל-חזקיהו שמע דבר-ה': הנה ימים באים ונשא כל-אשר בביתך ואשר אצרך אבתיך עד-היום הנה בכלה לא-יותר דבר אמר ה': ומבניך אשר יצאו ממך אשר תוליד יקחו והיו סריסים בהיכל מלך בבל (כ', טז-יח).

עוד יותר מפתיע מכך, מנשה, בנו של חזקיהו מבטל את מעשיו של אביו, ומביא את ממלכת יהודה לשיא של עבודה זרה וחטא: וישב ויבן את-הבמות אשר אבד חזקיהו אביו ויקם מזבחות לבעל ויעש אשרה כאשר עשה אחאב מלך ישראל וישתחו לכל-צבא השמים ויעבד אתם: ובנה מזבחות בבית ה' אשר אמר ה' בירושלם אשים את-שמי: ויבן מזבחות לכל-צבא השמים בשתי חצרות בית-ה' (כ"א, ג-ה). הבמות מימי אביו חוזרות למקומן, ועליהם מוסיף מנשה את עבודת הבעל והאשרה, ובניית מזבחות נוספים בבית ה' - כאחז. אלה ותועבות נוספות המתוארות בפרק כ"א, מביאים לנבואת חורבן ברורה אף יותר: וידבר ה' ביד-עבדיו הנביאים לאמר: יען אשר עשה מנשה מלך-יהודה התעבות האלה הרע מכל אשר-עשו האמרי אשר לפניו ויחטא גם-את-יהודה בגלוליו: לכן כה-אמר ה' א-להי ישראל הנני מביא רעה על-ירושלם ויהודה אשר כל-שמעה תצלנה שתי אוניו: ונטיתי על-ירושלם את קו שמרון ואת-משקלת בית אחאב ומחיתי את-ירושלם כאשר-ימחה את-הצלחת מחה והפך על-פניה: ונטשתי את שארית נחלתי ונתתים ביד איביהם והיו לבז ולמשסה לכל-איביהם: יען אשר עשו את-הרע בעיני ויהיו מכעסים אתי מן-היום אשר יצאו אבותם ממצרים ועד היום הנה (כ"א, י-טו). בנבואה זו לא סתם מוכיח הנביא את מנשה על עזיבת ה', אלא משווה את חטאיו לחטאי האמורי מימי האבות, עמי הארץ שחטאיהם הביאו להקאתם מן הארץ. בשלב זה כבר מכריז ה' מפורשות כי חורבן כחורבנה של שומרון יבוא גם על ירושלים, ואף מרמז שגורלה של ירושלים והמקדש יהיה כגורל שילה והמשכן, אשר חרבו בגלל חטאי העם, ע"י שימוש בביטוי זהה לנבואת שמואל על חורבן שילה: הנה אנכי עשה דבר בישראל אשר כל שמעו תצלנה שתי אוניו (שמו"א ג', יא).

בנוסף לחטאיו הקיצוניים בתחום שבין אדם למקום, מדגיש הכתוב כי מנשה שפך בירושלים דם נקי לרוב, עד אשר מלא אותה מפה לפה. ניתן להבין כי תיאור זה, המודגש באופן ייחודי דווקא אצל מנשה ויהויקים, מתייחס להריגה של נביאי ה' המוחים על מעשי המלך והעם. יש אף המקשרים לכאן את הריגתו של ישעיהו בידי מנשה, כפי שאומרים חז"ל:

יבמות דף מט ע"ב:

תני שמעון בן עזאי אומר: מצאתי מגלת יוחסין בירושלים וכתוב בה... מנשה הרג את ישעיה. אמר רבא מידן דייניה וקטליה...

תיאור זה מחזק את הקשר בין עבודה זרה, לבין הנפילה המוסרית שבאה בעקבותם (ראה גם ב**פוסט של דוד** **נתיב**). בנו של מנשה, אמון, ממשיך אותו בדרכו הרעה למשך שנתיים עד שעבדיו מורדים בו ומכים אותו, ובנו בן ה-8 מומלך - יאשיהו.

שני פרקים ארוכים מקדיש הנביא ליאשיהו המלך, בכל אחד מהם מתואר שלב אחר בהתקרבותו לה' ובשניהם מתקבל מסר של חורבן קרב, למרות נסיונות התיקון. בתחילה, עמל יאשיהו על בדק הבית של המקדש. פעולה זו בפני עצמה מסמלת התקרבות מחודשת לעבודת ה' (בדומה לבדק הבית בימי יואש, שתיקן את אשר פגעה עתליה בבית ובטהרתו). אך בשלב זה נראה כי לא מתלווה למעשה זה תיקון כולל של מצב העם. דברי הספר שמוצא שפן בבית ה' מעוררים אצל יאשיהו הבנה עמוקה יותר של חומרת מצבו של העם ומשמעותה מצד החורבן הקרב, אך השליחים שהוא שולח אל חולדה הנביאה בכניעה ובתפילה, מקבלים מענה מנחם רק חלקית - כניעתו של יאשיהו תוכל להציל את העם בתקופת מלכותו בלבד, אך החורבן בא יבא.

למרות זאת, יאשיהו לא מתייאש, ובעקבות הנבואה הוא קורא לכל העם לטקס ציבורי של חידוש הברית עם ה', תוך שהוא פוצח במסע נרחב ביותר של טיהור מעבודה זרה. כה עמוק הגיעה המהפכה הרוחנית שניסה לחולל, שבין המזבחות והבמות והפסילים שהוא משמיד נמצאות גם הבמות שעשה שלמה לעשתורת, כמוש ומלכם בהר המשקיף על ירושלים - במות עבודה זרה שישבו במרכזה של ממלכת יהודה עד כה.

עם זאת, גם לאחר המהפך הנרחב, המגיע עד שטח ממלכת ישראל ומטהר את מזבח העגל בבית אל, תגובת הנביא איננה אופטימית: **אך לא־שָׁב ה' מִחֲרוֹן אַפּוֹ הַגָּדוֹל אֲשֶׁר־חָתְרָה אִפּוֹ בַיהוָה עַל כָּל־הַכְּעָסִים אֲשֶׁר הִכְעִיסוּ מִנְשֵׁה: וַיֹּאמֶר ה' גַּם אֶת־יְהוָה אֲסִיר מֵעַל פְּנֵי פְּאֵשׁ הַסֶּרֶתִי אֶת־יִשְׂרָאֵל וּמֵאֶסְתִּי אֶת־הַעִיר הַזֹּאת אֲשֶׁר־פָּחַרְתִּי אֶת־יְרוּשָׁלַם וְאֶת־הַבַּיִת אֲשֶׁר אֲמַרְתִּי יְהִי שְׁמִי שָׁם (כ"ג, כו-כז).** גזירת החורבן נותרת במקומה, חטאות מנשה הגדישו את הסאה יתר על המידה, והם גוברים על נסיונות התיקון של יאשיהו.

מותו של יאשיהו טרגי גם הוא ובמאזן השכר והעונש קשה להבינו. יאשיהו עולה לקראת פרעה נכה על מנת למנוע ממנו מעבר בארצו למלחמה בצפון, אך נופל בקרב ובעקבות זאת משתלט פרעה גם על ירושלים וממליך בה מלך כרצונו. בשלב זה נכנסת ירושלים למתח רציף בין חסות מצרית לבבלית, כאשר בבחירתו הסופית של יהויקים להיות נאמן למצרים, הוא מביא על עצמו את הכיבוש הבבלי, ואת הגלות הראשונה לבבל. בנו של יהויקים - יהויכין - גולה אף הוא ודודו צדקיהו עולה לשלטון אחרון של 11 שנה עד שובו של נבוכדנצר לדכא מרד חדש ולהחריב את הממלכה.

ראינו, אם כן, הידרדרות במצבה הרוחני של ירושלים, אשר מלווה בהתעצמותן של נבואות החורבן. בין פעימה לפעימה של חדירת פולחנים זרים, עומדים חזקיהו ויאשיהו ומנסים בכל כוחם לעשות שינוי, אך בכל פעם הוא אינו מחזיק מעמד ואינו מונע את האסון, אלא רק מעכב אותו. כעת עלינו להתייחס לשאלות הבערות - מה גרם לנפילות הקשות הללו במצבה הרוחני היציב לכאורה של ממלכת יהודה? מדוע המהפכות הדתיות לא החזיקו מעמד? והאם וכיצד ניתן היה למנוע את החורבן?

חלק ב - הסיבות לחורבן

האלמנט הפוליטי

ראשית, יש להתייחס למצב הפוליטי שליווה את התמורות הדתיות בעם מתקופת אחז. הכתוב מפרש לנו את השתלשלות האירועים החל מקשריו של אחז עם מלך אשור, אשר הביאו אותו לביקור בדמשק, ובעקבותיו - חיקוי התרבות האלילית של דמשק והעתקת תבנית המזבח האלילי שראה שם. נראה כי כניעתו של אחז בפני שליט זר, לא נשארה רק פוליטית, אלא הביאה איתה כניעה תרבותית ודתית. האמונה האלילית, לפיה הנצחון

ההכניעה קשורים לעולם האילי ונובעים ממנו, הביאה את אחז הנכנע למלך אשור לקבל גם את סמכות אליליו.

גם מנשה, שבא מאוחר יותר, מלך תחת חסותו של מלך אשור. אמנם ירושלים לא נכבשה ונהרסה על ידי סנחריב, אך הוא עדיין שלט בכל האזור. ניתן להבין כי בעקבות כניעתו של מנשה אל מול האימפריה, התרחבה גם העבודה האילית בירושלים בתקופת מנשה, ובייחוד לצבא השמים - אלי אשור ובבל (על השפעת אשור על העבודה הזרה בממלכת יהודה ראה [בפוסט מאת הרב יגאל אריאל](#)).

לעומת שני אלה, עומדות תקופות המלכות של חזקיהו ויאשיהו, המאופיינות בפריקת עול של האימפריות הסובבות. הכתוב כמעט מקשר במפורש בין הליכתו של חזקיהו בדרכי ה' ושמירת מצוותיו, למרידתו באשור: **וַיִּדְבֹק בְּה' לְאִסְרָא מֵאֲחָרָיו וַיִּשְׁמֹר מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר-עָוָה ה' אֶת-מֹשֶׁה: וְהָיָה ה' עִמּוֹ כְּכֹל אֲשֶׁר-יֵצֵא וְיִסְכֵּל וַיִּמְרֹד בְּמֶלֶךְ-אֲשׁוּר וְלֹא עָבְדוּ (י"ח, ו-ז).** גם יאשיהו מתחיל את המהפכה הדתית בתקופה בה נחלשת הממלכה האשורית, ובריק שנוצר בין דעיכתה לעליית הבבלים, מצליח יאשיהו לשלוט עצמאית על עמו וגם להשיבו לדרך ה'. נראה כי זוהי אחת הסיבות ליציאתו להלחם בפרעה נכה, מחשש שינסה להפוך לאימפריה החדשה ולנכס לעצמו את מלכות יהודה (ראה בפוסטים [מאת הרב יגאל אריאל](#) ו**מאת הרב יואל בן-נון**). אך נסיונו של יאשיהו נכשל, הוא מת בקרב, והמלכים האחרונים אכן נכנסים חזרה תחת חסותה של ממלכה זרה - מצרים או בבל, ויחד עם זה חוזרים למנהגים הרעים של עבודה זרה.

ההתערבות של מלכי יהודה בפוליטיקה האזורית גרמה לאימוץ התרבות האילית של הממלכות השולטות, ודרדרה את המצב הרוחני של העם, עד כדי כך שנגזרה עליהם גזירת החורבן. כמובן, שבמישור הארצי, ההתערבות של מלכי יהודה בפוליטיקה העולמית ובמאבקים בין האימפריות, גרמה לכיבושים הרבים שחוותה ממלכת יהודה בתקופה זו, בעיקר בגלל מיקומה האסטרטגי במעבר בין מצרים למסופוטמיה.

המלך והעם

נושא חשוב נוסף היושב ברקע של המתרחש בתקופה זו, הוא היחס בין מעשיו של המלך לבין לבו של העם. נראה כי המהפכות הדתיות שקמות בתקופות אלו לא מצליחות לסחוף איתן את העם באופן מספק. כבר אצל חזקיהו, אנו עדים לתחושה מסוימת בעם כי הוא דוקא פגע בה' בכך שהסיר את הבמות, כאשר רבשקה משתמש בעובדה זו כטיעון המסביר את כחו על פני ירושלים: **וְכִי-תֹאמְרוּן אֵלֵי אֱלֹהֵי אֲ-לֹהֵינוּ בְּטַחְנוּ הַלֹּא-הוּא אֲשֶׁר הִסִּיר חִזְקִיָּהוּ אֶת-בְּמֹתָיו וְאֶת-מִזְבְּחֹתָיו וַיֹּאמֶר לַיהוָה וְלִירוּשָׁלַם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ הַזֶּה תִּשְׁתַּחֲוּ בִירוּשָׁלַם: ... עַתָּה הַמְּבַלְעָדֵי ה' עָלֵינוּ עַל-הַמְּקוֹם הַזֶּה לְהִשְׁחָתוֹ ה' אָמַר אֵלֵי עַל-הַהָאָרֶץ הַזֹּאת וְהִשְׁחִיתָהּ (י"ח, כב-כה).** רבשקה הכיר כנראה את הלכי הרוח בממלכת יהודה, והוא זיהה כי מהפכתו הדתית של חזקיהו משנה מסורות עתיקות בקרב העם, ועקב כך לא כולם מסכימים עמה. עובדה זו תסביר גם את הקלות בה מחזיר מנשה את העם לסורו, ובונה את הבמות שהסיר חזקיהו.

גם על מנשה עצמו מתואר בספר דברי הימים שעשה תשובה בסוף ימיו: **וַכְּהָיָה לוֹ חִלָּה אֶת פְּנֵי ה' אֱ-לֹהֵיו וַיִּכְנַע מְאֹד מִלְּפָנֵי אֱ-לֹהֵי אֲבֹתָיו. וַיִּתְפַּלֵּל אֵלָיו וַיַּעֲתֶר לוֹ וַיִּשְׁמַע תְּחִנָּתוֹ וַיִּשְׁיבֵהוּ וַיְרוּשָׁלַם לְמַלְכוּתוֹ וַיַּדַּע מִנְּשָׂה כִּי ה' הוּא הָאֱ-לֹהִים. ... וַיִּסֵּר אֶת אֱלֹהֵי הַנֶּבֶךְ וְאֶת הַסֶּמֶל מִבַּיִת ה' וְכֹל הַמִּזְבְּחוֹת אֲשֶׁר פָּנָה בְּהַר בֵּית ה' וּבִירוּשָׁלַם וַיִּשְׁלַךְ חוּצָה לְעִיר. וַיִּגַּן אֶת מִזְבֵּחַ ה' וַיִּזְבַּח עָלָיו זִבְחֵי שְׁלָמִים וַתוֹדֶה וַיֹּאמֶר לַיהוָה לַעֲבֹד אֶת ה' אֱ-לֹהֵי יִשְׂרָאֵל (דהי"ב ל"ג, יב-טז).** הכתוב מתאר כיצד נשבה מנשה על ידי אשור, הכיר בטעותו, ובחזרתו ניסה להשיב את העם ולהסיר את הפסילים שהכניס. אך גם כאן, מיד במותו חוזר בנו ומעורר לדרכי אביו הראשונות: **וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינָיו ה' כַּאֲשֶׁר עָשָׂה מִנְּשָׂה אָבִיו וְלִכֹּל הַפְּסִילִים אֲשֶׁר עָשָׂה מִנְּשָׂה אָבִיו זָבַח אֲמוֹן וַיַּעֲבֹד. וְלֹא נִכְנַע מִלְּפָנֵי ה' כַּדְּכַנַּע מִנְּשָׂה אָבִיו כִּי הוּא אֲמוֹן הַרְבֵּה אֲשָׁמָה (שם, כב-כג).**

כך גם קורה ליאשיהו, המשמיד את הפסילים הבמות והמזבחות, אך ירמיהו בנבואותיו מעיד על תשובה שאינה שלמה מספיק, והעם המשיך לעבוד את האילים בסתר. נראה כי גם כאן, גזירותיו של המלך לא הצליחו להביא לשינוי מהותי בלב העם (ראו עוד בפוסטים [מאת דוד נתבי](#) ו**מאת הרב יובל שרלו**). יש המסבירים את נפילתו של יאשיהו אל מול פרעה נכה, כתוצאה של הפער הזה - יאשיהו היה בטוח כי העם זכאי מספיק כדי

לזכות בעצמאות ובהשבתת החרב העוברת בארצם, אך הוא טעה בהערכתו את המצב הרוחני של העם, ועל כן נפל בקרב (ראה על כך ב**פוסט מאת הרב יגאל אריאל**).

נראה כי למרות שספר מלכים מדבר רק על המלכים, ויוצר תחושה כי העיקר הוא במעשיו של המלך, בכל זאת ישנה משמעות רבה למצב הרוחני של העם, ולמידת השפעתו של המלך על העם. כוחם של המלכים להתוות את הדרך של העם מוגבל לחוקים ולמעשים חיצוניים, אך אין הם יכולים להטות את הלבבות לעבודת ה', גם כאשר הם מאמינים בה בעצמם בכל נפשם.

עובדה זו יכולה להסביר גם את הפער בין מעשיהם של חזקיהו ויאשיהו לבין הצלחתם במניעת האסונות בימיהם. נראה כי ההישג של שני המלכים הצדיקים האלה היה רק בדחיית הפורענות ולא בביטולה, הבטחה כזו נאמרה הן לחזקיהו הן ליאשיהו, ונראה כאילו זוהי ההבטחה הטובה ביותר שיכלו לקבל.

שאלות לדין

- עיינו בסיפורה של נינוה בספר יונה (ג', ד-1) - מה היה שונה בסיפור של נינוה לעומת הסיפור של ירושלים? מדוע התבטלה הגזרה?
- האם לדעתכם יש ביכולתו של מנהיג להוביל שינוי משמעותי או תהליך חינוכי עמוק? אם לא - מדוע? אם כן - כיצד ניתן לחולל שינוי כזה?

פוקד עון

האמנם לא היתה אפשרות ביד מלכי יהודה לשנות את גזירת החורבן? ראינו שבימי חזקיהו ויאשיהו, הצליחו מעשיהם הטובים לדחות את החורבן, אך לא להסיר את הגזרה לגמרי. אולם, לכל אורך התקופה, קמו נביאים והוכיחו את העם על מנת שיחזרו בתשובה. מכך ניתן להבין כי היתה לעם ולמלך בחירה לשוב לדרך ה' ולהחזיק בה, והיה סיכוי לביטול הגזירה. אמנם כפי שראינו גם תשובה משמעותית תספיק רק לדחיית הגזירה לימי המלך הבא, אבל כל מלך שהיה שומר את דרך ה' היה מעכב את החורבן וכך ברצף של מלכים צדיקים ניתן היה למנוע את החורבן ולהשאיר את ירושלים על עומדה.

יתר על כן, התורה מלמדת אותנו כי ה' פָּקַד עוֹן אֲבוֹת עַל בְּנֵי בְנֵי בְנֵי עַל שְׁלֹשִׁים וְעַל רְבַעִים (שמות ל"ד, ז). משמעותה של פקידת העון היא שה' לא מעניש מיידית, אלא ממתין ארבעה דורות לפני שהוא מעניש את האדם על חטאו ובוחן את בניו ובני בניו של החוטא, האם הם אוחזים מעשי אבותם, כפי שאומרת הגמרא:

ברכות דף ז ע"א:

אמר ר' צדיק וטוב לו צדיק בן צדיק ורע לו צדיק בן רשע איני והא כתיב (שמות לד, ז) "פוקד עון אבות על בנים" וכתוב (דברים כד, טז) "ובנים לא יומתו על אבות"...הא כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם הא כשאין אוחזין מעשה אבותיהם בידיהם.

כאשר הבנים ממשיכים את מעשיהם הרעים של אבותיהם, אז ה' פוקד עליהם את עון האבות. אך פקידה זו מוגבלת בפסוק עד בני ריבעים. יתכן, שאם היו מלכי יהודה ממשיכים את דרכי המלכים הצדיקים, חזקיהו או יאשיהו, משרישים את המהפכה ומחזיקים את הממלכה במצב רוחני גבוה לעוד כמה דורות, הייתה עוברת פקידת העון וגזירת החורבן היתה מוסרת, מכיוון שהיה ניכר שהשינוי הרוחני יציב. אך מכיוון שאף מהפכה לא החזיקה מעמד יותר מדור אחד, הגזירה של החורבן לא התבטלה. בימי מנשה נגזרה גזירת החורבן; דור הריבעים למנשה, הוא דורם של יהויכין וצדקיהו בו התממש החורבן.

סיכום

סקירה של התקופה הקודמת לחורבן מביאה להבנה כי עוד מימי אחז, החלו פולחנים זרים להיכנס אל תוך ממלכת יהודה בהשפעת שלטונה של אשור, ובאופן המשמעותי ביותר בימי מנשה. חטאים אלו, בנוסף לדם הנקי ששופכים מנשה ויהויקים, חותמים את גורלה של ירושלים לחורבן, כך שאפילו ניסיונותיהם של חזקיהו ויאשיהו להחזיר את הגלגל לאחור ולתקן את מעשיהם לא מועילים. לב העם נותר משוך אחר עבודה זרה, ובעקבות זאת מתממשת גם גזרת החורבן.

להרחבה

[מתן על הפרק - דפי לימוד למלכים ב פרקים כ"א - כ"ג](#)
[מתן על הפרק - דפי לימוד למלכים ב פרקים כ"ג-כ"ה](#)

[מאמרים של הרב יצחק לוי: הגורמים לחורבן ירושלים והבית הראשון חלק א' וחלק ב'](#)
[שיעורו של הרב יעקב מדן: האם היה החורבן הכרחי?](#)
[שיעורה של יעל שלוסברג: נבואת חולדה ליאשיהו - בין מלכים לדברי הימים](#)
[שיעורו של הרב יובל שרלו: רוח אפינו משיח ה' נלכד בשחיתותם](#)
[שיעורו של ד"ר מרדכי סבתו: עיון בדמותם של אחז וחזקיהו בספר מלכים ובנבואות ישעיהו](#)
[שיעורו של הרב יעקב מדן: על סתירות ופערים בין מלכים לדברי הימים בדמותו של מנשה](#)

הקדמה לקראת השבוע הבא

בשבוע הבא נתחיל ללמוד ספר ישעיהו.